

Dan dalen uit Christus de krachten om getroost ons kruis op ons te nemen. Er is dan geloofsrust in ons leed, en wij verstaan nog inniger Jezus' woord: — Slaapt nu voort en rust....  
U. v. A.

## KERKELUK LEVEN

Pluriformiteit der kerk en epigonisme (nieuwe reeks) XIII.

Inderdaad, na hetgeen gezegd is, mag, ook zonder dat hij eenigen grond geeft voor de aanklacht van met-den-rug-naar-zijn-eigen-broeders-gaan-staan, elke gereformeerde zich onbevengden plaatsen voor de vraag: heeft Dr A. Kuiper als heraut der pluriformiteitsleuze den protestantsch-gereformeerden waarheidsberg beklimmen, of is hij misschien op een „vlucht-heuvel“ terecht gekomen, — een vlucht-heuvel, waarvan men zoo spoedig mogelijk afstappen moet, om... mee te doen aan 't verkeer? Of mee te kampen in den strijd?

Ja, die vlucht-heuvel, dat is toch eigenlijk wel een leuk ding, om eens even over door te praten.

Ook tegenover Prof. Hepp, als hij Dr Kuiper zoo heel ver — vanwege diens breedheid — verheft boven de epigonen, die de pluriformiteits-gedachte verwerpen.

Immers: op een vlucht-heuvel staan, dat is in zekeren zin een bewijs van „breedheid“. De „goeie, ouwe ziel“, die zich niet waagt op de drukke straat, en, stijf tegen de huizen aangedrukt, het trottoir blijft houden, ze zal niet den vlucht-heuvel, zelfs dien niet, betreden. Men moet, om er te komen, althans zich in het drukke verkeer ge-waagd hebben. Of, als men het beeld minder nieuwerwets wil aangewend zien: hij moet zich in den oorlog gewaagd hebben. Wie thuis blijft, zal geen vlucht-heuvel ooit beklimmen.

Wie dus voor een lofrede al genoeg stof verzameld heeft, als hij constateeren kan, dat de held, dien hij bezingt, zich „gewaagd“ heeft op het terrein, waar men met „geweldige moeilijkheden“ te kampen heeft, die heeft inderdaad ook al zijn speechje klaar, als hij zeggen kan, zooals Prof. Hepp het doet: de man, dien ik bezingen wil, heeft zich gewaagd in het drukke gewoel, hij dorst het en — en aan, kijk maar, hij staat op dien heuvel daar, doch ach, de lieden, die ik niet bezing, wagen zich niet in het breede verkeer, ze „deinzen voor de geweldige moeilijkheden terug“, ze lijden aan gezichtsver-nauwing, ze durven het en — en niet aan, ze houden zich op het veilige trottoir, stijfjes tegen de huizen aan gedrukt. Nietwaar, zóó ongeveer tekenende Prof. Dr V. Hepp de situatie, al legde hij, genadig, nog een pleister op de wonde, die hij, naar hij onderstelde, geslagen had.

Maar indien nu dezen keer de hoogte, waarop Dr Kuiper staat, eens een vlucht-heuvel is, wat dan? Dan moet hij er dadelijk van afge-bracht worden. Want dat is de eenige manier, om — terzake van het hier in geding zijnde punt — weer actief mee te kunnen doen aan het verkeer, om daarin zichzelf te zijn en zich te geven onder en aan de gemeenschap. Indien het dus waar is, wat het roomsche tijdschrift Apologetica geschreven heeft, dat n.l. Dr A. Kuiper, „teneinde de aldoor wisselende gereformeerde belijdenis“ (lees: zijn particuliere opvatting in dezen) in verzoening te brengen met de onverbiddelijk haar recht opeischende waarheid, heil en uitkomst meent te moeten zoeken op den fatalen vlucht-heuvel der Pluriformiteit“ (I, 1918, 588). — ja, dan is de opheffing der pluriformiteitsleuze wel een bewijs, dat Dr A. Kuiper zich gewaagd heeft in den strijd, en in het gewoel, maar dan is meteen het blijven staan op dit „fatale“ standpunt een bewijs, dat op dit punt Dr Kuiper niet verder kan, dat hij op dit punt zich heeft uitgeschakeld van het breede verkeer, dat hij op dit punt de gereformeerde theologie op het doode spoor gezet heeft, ondanks de lofreden van Prof. Dr V. Hepp.

Inderdaad — na het ook door hartelijke ver-eerders van Dr A. Kuiper toegegeven „laten ligen“ van den strijd tegen Bendorp — had Prof. Dr V. Hepp beter gedaan, indien hij ons duidelijk gemaakt had, dat die heuvel geen vlucht-heuvel was, doch een in vrijen koningsmoed bestegen waarheidsberg van het gereformeerde denken. Tot nu toe is hij — wij wezen het in onze eerste reeks, meenen we, met de stukken aan — daarin niet geslaagd. Hij heeft het gevraagde bewijs niet geleverd. Hij heeft slechts één ding duidelijk gemaakt: dat z.i. de heuvel geen vlucht-heuvel is. En nu komt het er dus op aan, dat, hetzij Prof. Dr V. Hepp, hetzij een ander, ons bewijst, dat de pluriformiteits-uitspraken van Dr A. Kuiper toch waarlijk de verspreide beenderen zijn van een heusch nog te reconstrueeren skelet van een heusch levende, en daartoe, gereformeerde leer. Anders zal vastgehouden moeten worden aan de voorhands ons geponeerde stelling, dat men uit die verspreide beenderen geen skelet opbouwen kan, en ieder, die aan dit werk

begonnen is, een beetje laat gelijken op den ge-leerde uit het jongste nummer (21 Febr. '35) der Münchener Illustrirte Presse, die — men leest en ziet van hem onder de rubriek „Humor der Woche“, bij een nog-niet-afgewerkt geraamte van een of ander „præhistorisch“ dier staande, tot een collega zegt: „het is me goed gelukt, dezen sauriër in elkaar te zetten; alleen moet ik er nog eens over prakkiseeren, aan welken kant ik den kop, en waar ik den staart moet aanbrengen“.

Speelsch is deze herinnering aan den man-van-den-Sauriër zeker; maar is ze ook oneerlijk? Of onbroederlijk? Of oneerbiedig?

Ik geloof het niet. Want, als men Dr Kuipers pogingen nagaat, om in dezen tot een min of meer gevestigde overtuiging te komen of te doen komen, dan staat men telkens voor de vraag: waar is nu de kop, en waar de staart? Is de pluriformiteit der kerk de kop, en daarna die van de waarheid (of waarheidsverkondiging)? Iets totaal anders, dat men toch telkens met het andere ziet verwarren) de staart? Of — is de pluriformiteit der waarheid (sverkondiging) de kop, en die van de pluriformiteit der kerk de staart?

Men valte wel het doel van deze artikelen-reeks in het oog. Ze is, voor wat het tweede der in den aanvang aangekondigde onderwerpen betreft, NIET een volledige bestrijding van Dr A. Kuiper. Hadden we daarop onze zinnen gezet, dan moesten we enkele hartige woorden spreken over de gevaarlijke — ik voeg erbij: ongereformeerde — these van de pluriformiteit der waarheid (vooral in een betoog, dat het woord pluriformiteit zoo onnauwkeurig en onklaar gebruikt, als ons reeds het geval gebleken is, bij Dr Kuiper); en over de uit een oogpunt van wetenschappelijke distinctie en koersbewaring uiterst verwarrende dooreen-menging van de twee totaal andere problemen van pluriformiteit der kerk en pluriformiteit der waarheid, of waarheidsverkondiging; en ook over den overgang van waarheid tot waarheidsver-kondiging zelf.

Maar omdat we ons niet tot doel gesteld hebben, op Dr Kuiper een directe critiek te oefenen, doch als eenig doel hebben: de afwijzing van de bijkens den letterlijken tekst zijner verhandeling zijnerzijds tegen (ook) ons gerichte critiek en aanklacht, daarom beperken we ons tot de aanwijzing van dit zich bij de lectuur van Dr Kuiper opdringende kop- of staart-probleem. Want ook daarin — en daarin niet in de laatste plaats! — bevestigt zich de reeds door ons uitgesproken meening, dat n.l. bij Dr Kuiper van een weldoordachte leer in dezen geen sprake is, dat het daartoe nooit gekomen is, en dat dus Prof. Hepp zoowel een denkbeeldigen (immers nog nergens reeds stá á n d e n) muur wou helpen optrekken met zijn troffel, en een dus ook denkbeeldigen aanval daarop wou afslaan met zijn zwaard.

En juist wijl het ons dáárom te doen is, wijzen we op de zooeven gestelde en nog even in den iet-wal gewaagd-populaire trant aangeduide „kop- of staartkwestie“. Dat ze ondanks die eenigszins losse benoemingswijze toch ernstig is, blijkt o.m. uit volgende feiten.

a) Vaak wordt door Dr Kuiper uitgegaan van de pluriformiteit der kerk, om vandaar te komen tot de pluriformiteit der waarheid. „Het verschil in bestaanswezen tusschen de volken in Azië, Afrika en in Europa zelf“, aldus Dr Kuiper, „heeft een zoo diepgaand verschil tusschen de natieën, ja zelfs tusschen die van een en dezelfde streek, is zoo sterk sprekend, dat een-zelvigheid in de openbaring der kerk ondenkbaar is. In deze onderscheiden werelddeelen“ — aldus vervolgt Dr Kuiper — „en groepen en natieën, met een door God gewilde NATIONALE pluriformiteit, MOEST het leven der kerk meervormig worden, zoodra de volken den kinderlijken leeftijd te boven kwamen“ (Heraut 20 Mei 1900, aangehaald bij Bendorp, Apologetica, I, 595). Men voelt het: hier is de pluriformiteit der KERK ge-grond in het pluriforme leven der menschheid; ze hangt dus niet af van een pluriforme waarheidsprediking, doch van het pluriforme schep-pings- en menscheidsleven. En als GEVOLG daarvan komt het dan volgens één van Dr Kuipers gedachtenreeksen tot pluriformiteit der waarheid (sverkondiging, of belijdenis). „Er is geen boom, maar er zijn alle (en?) eiken, beuken, wilgen, enz. Zoo nu is er ook geen volk, maar er zijn Nederlanders, Belgen, Franschen, enz. Is men nu Nederlander, dan hangt dit saam met psycho-logische eigenaardigheden, en zult ge krachten die eigenaardigheden noodzakelijkerwijs een an-deren kijk hebben op allerlei religieuze vragen dan b.v. een Spanjaard of een Mexicaan“ (Heraut, 31 Dec. 1900, Bendorp, Apol., I, 599).

We citeren maar niet verder. Het gezegd is voldoende, om te doen zien, welke lijn HIER loopt: het komt van de kerk-pluriformiteit tot de waarheidsverkondigings-pluriformiteit. In dit verband komt Dr Kuiper tot de wel zeer krasse, en voor het al-of-niet-vlucht-heuvel-onderzoek zeer interessante uitspraak, dat Paulus (in Filipp. 2 gegeven) „a a n m a n i n g o m

hetzelfde te gevoelen en hetzelfde te spreken, gericht wordt niet tot ALLE kerken samen, maar tot één enkele kerk (die van Filippi), voor wie dit nu nog als regel geldt... (gec. in Apol. I, 621). Bendorp — (om strijd door Dr A. Kuiper en ook door Dr H. H. Kuiper geprezen vanwege zijn nobele polemiek, dit zij veiligheidshalve opgemerkt), Bendorp teekent hierbij aan: dat dit argument „in één woord armzalig“ hem dunkt. „Op die wijze kan men heel de Christelijke zedenwet wegedeneeren“.

b) Daarnaast loopt evenwel bij Dr K. de andere lijn, de tweede gedachtencombinatie: Dr Kuiper komt vaak óók met dezelfde overtuigdheid be-weren, dat het gekomen is van de pluriformiteit der waarheidsprediking tot de pluriformiteit der kerk.

Wat kop was, wordt dus staart, en omgekeerd. Dan wordt als volgt geredeneerd: Het in de Heilige Schrift geopenbaarde „stelsel“ „van God“ kennen wij slechts bij benadering, niet dan met langzaam toenemende helderheid“. Dat is een factor OP ZICHZELF (de reeds genoemde factor: verschil tusschen mensch en mensch, volk en volk, komt DAARNAAST op, om een woord „MEE te spreken“). Daarom moesten in den loop der eeuwen „meerdere voorstellingen, omtrent dit stelsel, dat in Gods Woord ligt, zich gevormd hebben“... En nu is het „onder het koninklijk bestel van den Christus, dat in Zijn kerk deze pluriforme UITTEKENING VAN HET STELSEL GODS, uit de Schrift opkwam“ (Band a.h. Woord, 18, 23, Apol., I, 595/6). Gelijk bij Dr Kuiper te verwachten valt, komt er dan op dit kritieke punt van het betoog weer beelddespraak, die de gerezen bedenkingen met schijn van recht beantwoorden moet; dezen keer is het het beeld van „dezelfde lichtstraal“, „vallende door een venster van rood, van geel, of van blauw glas“, die „wat in het vertrek staat op verschillende wijze“ „kleurt“. „En waar wij, menschen, te beperkt zijn, om het witte licht kleurloos op te vangen, is dit verschil in lichttint van onze menscheijke beperktheid niet af te scheiden. In zekeren zin voegt het ons dan ook“ — het is, gelijk de lezer begrijpt, nog steeds Dr Kuiper die spreekt — „voegt het ons dan ook, steeds der waarheid indachtig te blijven, dat er bij anderen een deel kracht kan schuilen, dat wij niet grijpen konden“ (kracht, misschien een zelfout?) (B. a.h. W., 23, Apol., I, 597). „Ware het ons menschen gegund de OBJECTIEVE waarheid te kennen, zoo zou dit onderzoek in alle tijden, voor alle volk en voor elk onderzoeker in dat volk, nooit anders dan één zelfde karakter kunnen dragen. Maar zoo is het niet. God alleen kent de objec-tieve waarheid, wij kunnen het nooit verder bren-gen, dan tot onze subjectieve opvatting van de waarheid.“<sup>1)</sup>

„Die opvatting nu“ (zoo vervolgt Dr Kuiper) hangt samen met onze grondovertuiging, en die grondovertuiging wordt bepaald door onze innerlijke gesteldheid, door de nawerking van het verleden, en door het ideaal, dat ons bezielt“ (gec. Apol., I, 598). Vandaar dan ook, dat de droom der vaderen, die nog hoopten op bewaring van de ééne kerk, móést verscheurd worden... door de feiten. Maar dan door van God gewilde, G o d s r i j k d o m o p e n b a a r m a k e n d e feiten.“ „Hun belijdenis van de kerk als „vergadering der ware Christgelooovigen“ had“ (tegenover het roomsche leerzeg, alsof dat soms „uniform was“, K. S.) „nu eenmaal“ (het ambt der geloovigen, vrij van den clerus erkennende) aan het SUBJECTIEVE element, door de vrijheid der conscientie, recht tot meespreken gegeven, en dit grondstuk van hun belijdenis MOEST wel MET LOGISCHE NOODWENDIGHEID tot splitsing van de kerk in meerdere formatiën, oftewel tot vernietiging van alle zichtbare kerkformatie als zoodanig leiden“ (Apol., I, 610).

We zullen het voor dezen keer hierbij laten. Gemakshalve citeerden wij uit Bendorp, andere citaten bewarende voor later.

Hadden we geen reden om aan den sauriër uit de Münchener Illustrierte te denken? Men weet bij dat plaatje ook niet, wat voorpooten en achterpooten zijn: de teenen aan het ééne paar pooten wijzen naar den éénen wand der zaal, die van het andere stel naar den anderen, tegenover-liggenden wand. Ik kan dat beeld maar niet kwijt, als ik de a)- en de b)-lijn volg bij Dr Kuiper.

K. S.

<sup>1)</sup> Hoor toe, Prof. Haitjema, misschien kunt Ge ook Dr Kuiper voortaan bij de „eetle“ geesten intijven, evenals Ge onlangs, toen Ge inzake de wedergeboorte, om U van den blaam van niet-confessioneel-zijn te zuiveren, behoefte hadt aan een tegenstelling Kuiper-Schilder enerzijds, en Bavinck anderzijds, laatstgenoemde tot de „eetle“ geesten gerekend hebt; ik zou het U heusch raden; dan is het met Schilder nóg minder gedaan.

Onware bewering in „Woord en Geest“.

In het weekblad „Woord en Geest“ komt de heer J. H. L. de Bruin, dezelfde, over wien ik reeds verleden week iets in het blad opmerkte, verkondigen, dat ik in een vergadering te Bussum, waar deze heer (stiltziggend!) aanwezig was (om een dag later tegenover mijn rede een andere te stellen) zou gezegd hebben, dat de heer De Bruin behoort tot „een kerk die spot met den